

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Элчибекзода Баҳригул Идибек дар мавзуи «Масъалаи инсон дар таълимоти Фаҳриддини Розӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.03. – Таърихи фалсафа пешниҳод гардидааст.

Масъалаи инсоншиносӣ қисми муҳимтарини донишҳои фалсафӣ буда, аз қадим таваҷҷуҳи на танҳо файласуфон, балки дигар намояндагони илму адабро низ ба худ ҷалб намудааст. Омӯзиши табиат ва моҳияти инсон гарчанде мураккаб ва печида ба назар расад, вале таҳқиқи он барои муҳаққон ошқорсозандаи бисёр ҷанбаҳои норавшани ҷавҳари ҳуди инсон аст. Агар чӣ имрӯз баробари фалсафа дигар соҳаҳои илм ба омӯзиши ҷанбаҳои гуногуни инсон машғуланд, вале ба ошқор сохтани моҳият ва табиати инсон танҳо илми фалсафа, ба хусус антропология мепардозад. Чун ки инсонро ҳамчун мавҷуди мураккаби антропобиосотсиогенезӣ маҳз ин илм меомӯзад. Мавзуи кори таҳқиқоти Элчибекзода Баҳригул Идибек, ки зери унвони «Масъалаи инсон дар таълимоти Фаҳриддини Розӣ» номгузорӣ шудааст, бо қисматҳои таркибияш марбути мавзӯҳои соҳаи антропология буда, доир ба моҳияту табиати инсон, нерӯҳои ботинии он ва ғайра равона гардидааст.

Ҳарчанд Фаҳриддини Розӣ дар таърихи фалсафаи тоҷик ҳамчун намояндаи барҷастаи каломи исломӣ шинохта шудааст, вале масъалаи инсонро муаллифи автореферат Элчибекзода Баҳригул Идибек аз нигоҳи фалсафӣ ва ратсионализми динӣ дар таълимоти ӯ баррасӣ намудааст, ки ин яке аз ҷанбаҳои муҳимтарини таҳқиқоти илмӣ аст. Таълимоти ӯро на ба ҳайси як мутакаллим, балки ба ҳайси як файласуф баррасӣ намуда, ӯро дар радифи бузургтарин файласуфони тоҷик, мисли Муҳаммад Зарқарӣи Розӣ, Форобӣ, Сино, Мискавайх, Сухравардӣ, Берунӣ, Насриддини Тӯсӣ ва дигарон нишон додааст.

Мазмуну моҳияти автореферат аз он шоҳодат медиҳад, ки Элчибекзода Баҳригул Идибек бо таълимот ва ҷаҳонбинии Фаҳриддини Розӣ хубтар ошноӣ дошта, мавқеи ӯро баробари каломи фалсафӣ, дар дигар соҳаҳои илм низ назаррас арзёбӣ кардааст. Ҳатто омӯзиш ва таҳқиқи бисёр ҷанбаҳои таълимоти ин файласуфи асримиёнагии тоҷикро барои муҳақққони соҳаи фалсафаю психология, диншиносию сиёсатшиносӣ, ахлоқу тиб ва ғайра муҳим донистааст. Ошноӣ бо осору сарчашмаҳои таърихӣ таълимоти Фаҳриддини Розӣ баёнгари он аст, ки то ба ҳол бисёр ҷанбаҳои афкори ӯ норавшан боқӣ мондаанд.

Элчибекзода Баҳригул Идибек хангоми омӯзиш ва таҳқиқи мавзуи мазкур пеш аз ҳама ба мубрамияти мавзуъ, дараҷаи таҳқиқи мавзуъ, мақсади таҳқиқот, вазифаҳо, объекти таҳқиқот, предмети таҳқиқот, марҳила, макон ва давраи таҳқиқот, асосҳои назариявии таҳқиқот, асосҳои методологии таҳқиқот, заминаҳои эмпирикии таҳқиқот, наwgониҳои илмии таҳқиқот, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот, муҳтавои асосии таҳқиқот ва ғайра таваҷҷуҳи хосса зоҳир намудааст.

Дар боби аввал, ки зери унвони “Заминаҳои таърихӣ-иҷтимоӣ ва ғоявии ташаккулёбии таълимоти Фаҳриддини Розӣ” номгузорӣ шудааст ва он аз се зербоб иборат мебошад, доир ба “Заминаҳои иҷтимоӣ-фарҳангии таълимоти фалсафии Фаҳриддини Розӣ” , “Таъсири “фарҳанги исломӣ” ба таълимоти фалсафии Фаҳриддини Розӣ” ва “Заминаҳои фалсафии ташаккулёбии андешаҳои Фаҳриддини Розӣ дар бораи инсон” маълумот медиҳад.

Дар ин қисмат пеш аз ҳама доир ба вазъи ғоявию фарҳангӣ ва бархӯрдҳои идеологии ҳокимонро баҳри расидан ба ҳокимият ва таъсири баҳсу ихтилофҳои динӣ – мазҳабии чараёну фирқаҳои исломӣ ва таъсири онҳоро ба ҷаҳонбинии Фаҳриддини Розӣ ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Ҳамчунин таъсири афкори ақлгароёнаи мактаби муътазилаву мотурдия, исмоилия, машшоия ва ғайраро нишон додааст. Ҷиҳати ҷолиби дигар ин қисмат дар он аст, ки муаллиф муносибати ақлгароёнаи Фаҳриддини Розиро дар каломи исломӣ ва ба он мазмуни фалсафӣ бахшидану зери таъсири таълимоти файласуфон қарор гирифтани ўро дар таҳқиқоти худ нишон дода тавонистааст.

Дар боби дуюм, ки зери унвони “Андешаҳои Фаҳриддини Розӣ доир ба масъалаи табиат ва моҳияти инсон” номгузорӣ шудааст ва он аз се зербоб иборат мебошад, доир ба “Мақоми инсон дар таълимоти фалсафии Фаҳриддини Розӣ”, “Табиати инсон дар антропологияи Фаҳриддини Розӣ” ва «Консепсияи «Инсони комил» дар таълимоти антропологияи Фаҳриддини Розӣ» маълумот медиҳад. Дар ин қисмат муаллифи автореферат доир ба табиат ва моҳияти инсон маълумот дода, чунин таъкид месозад: “инсон бо тамоми хусусият ва моҳияти худ аз дигар мавҷудот фарқи куллӣ дорад, ки ҳар яке аз ин тақсимбандиҳо мартабаи инсонро дар миёни ҳама мавҷудот бо чунин хусусиятҳо мушаххас месозад: а) бо хусусиятҳои моддӣ ва ҷисмонӣ; б) бо

хусусиятҳои наботӣ; в) бо хусусиятҳои ҳайвонӣ; г) бо хусусиятҳои инсонӣ”. (автор.саҳ.18.)

Паҳлуи дигари бо арзиш будани мавзуи таҳқиқоти авореферати диссертатсия дар он дида мешавад, ки муаллифи он Элчибекзода Бахригул Идибек аҳмияти онро дар шароити имрӯзаи ҷомеаи Тоҷикистон нишон додааст ва ҳангоми баррасии он бо далелҳои илман асоснок ҳар як андешаи худро исбот намудааст. Аз сӯи дигар баррасии масъали инсонӣ комил низ дар муқобили фаҳмишҳои фатализми динӣ ва куркура, дурӣ аз зиндагӣ ва дунё, рӯҳафтагию маъносӣ ва дигар андешаҳои ифротгарона дур буда, баръакс дар ташаккули ҷаҳонбинии фалсафӣ ва камолоти маънавии ҷомеа, бахусус ҷавонон метавад таъсири хубе расонад.

Мавзуи таҳқиқоти муаллиф, ки барои ҷимоя пешниҳод мегардад аз муқаддима, ду боб, шаш зербоб, ҳулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Номгузори бобҳо ва зербобҳои автореферати диссертатсия аз ҷиҳати номгузорӣ пайдарҳам буда, бо ҳамдигар муҳолиф нестанд. Зербобҳои ҳар як боб комилан ифодагари мазмуни мавзуи таҳқиқотиро дар бар мегиранд.

Саҳми бевоситаи муаллифи автореферат дар омӯзиш ва таҳлилу баррасии мавзуи мазкур, муҳраиҷат ва навгониҳои он, нуктаҳо, ки ба ҷимоя пешниҳод мешаванд дар мақолаҳои илмӣ, фишурдаҳо, дар конференсияҳои илмӣ-назарияи сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмиллалӣ ифода ёфтаанд. Тарзи масъалагузорӣ, баррасии онҳо, муҳокима ва равиши автореферат мавқеи шахсии муаллифи диссертатсияро ошкоро нишон медиҳад.

Баробари ин ҳама дастоварду навгониҳо ва нуктаҳои ба ҷимоя пешниҳодшаванда, баъзе камбудҳои ҷузъие низ дар дохили он дида мешавад, ки бартараф сохтани онҳо метавонад арзиши онро беҳтар созад:

1. Оё дар ягон асари Фаҳриддини Розӣ масъалаи инсон аз нигоҳи фалсафӣ баррасӣ шудааст ё не, аз ҷониби муаллифи автореферати диссертатсия нишон дода нашудааст;

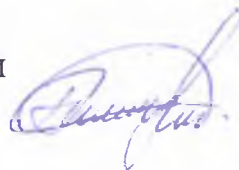
2. Дар масъалаи инсоншиносӣ саҳми Фаҳриддини Розӣ дар баробари дигар файласуф ва мутакаллимон равшан нишон дода нашудааст, то барои ҳонанда мавқеи ӯ ошкор гардад.

Дар баробари ин ҳама камбудию хатоҳои мавҷудбуда автореферат ва мақолаҳои ба нашр расонидаи муаллиф мазмуни диссертатсияро комилан ифода мекунанд. Мавзуи барои ҷимоя интиҳобнамудаи

муаллифи автореферати диссертатсия Элчибекзода Баҳригул Идибек таҳқиқоти нав буда, он метавонад дар рушди минбаъдаи фалсафаи тоҷик нақши бориз дошта бошад

Дар асоси далелҳои зикргардида, автореферати диссертатсияи Элчибекзода Баҳригул Идибек дар мавзӯи «Масъалаи инсон дар таълимоти Фахриддини Розӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.03. – Таърихи фалсафа ҳамчун кори илмӣ анҷомёфта буда, он ба талабот ва шартҳои дарёфти дараҷаи илмӣ тибқи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.03. – Таърихи фалсафа мебошад.

Тақриздиханда: н.и.ф., муаллими калони
кафедраи диншиносии ДМТ

Калонзода Ф.И.

Суроға: индекс, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи Шохмансур
кӯчаи Айни, бинои 54/1, хучраи 50
Тел.: (+992) 933327363
E-mail: kalonzodafaridun@gmail.com

Имзои Калонзода Ф.И.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДМТ

Тавқиев Э.Ш.

Суроғаи муассиса:

шаҳри Душанбе, ноҳияи Шохмансур,
хиёбони Рӯдакӣ 17

Тел.: (+992-37) 2 21 7711

E-mail: info@tnu.tj

13 08 соли 2025